

DAVID VERTREKT
38
BLOGS VAN ROUW

Han van Wel

LEPORELLO UITGEVERS

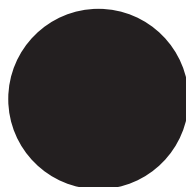
Leporello Uitgevers, Amstelveen
1e druk, november 2017
ISBN 978-90-79624-22-5
NUR 401

Vormgeving Reinoud van Hasselt
Tekstredactie Marlies Enklaar

www.leporello.nl
speechmansblog.com

Stichting
Stimuleringsfonds Rouw

Dit boek kwam mede tot stand dank zij subsidie van de
Stichting Stimuleringsfonds Rouw.

Niets uit deze uitgave mag, noch geheel,
noch gedeeltelijk, worden overgenomen
en/of vermenigvuldigd zonder schriftelijke
toestemming van de uitgever en de oorspron-
kelijke auteur. Hoewel aan deze uitgave de uiterste
zorg is besteed, stellen uitgever en redactie zich niet
aansprakelijk voor eventuele fouten in of als gevolg van
de gepubliceerde teksten.

All rights reserved. No part of this publication may be
reproduced, stored in a retrieval system of any nature,
or transmitted in any form or by any means, electronic,
mechanical, now known or hereafter invented, including
photocopying or recording, without prior written
permission of the publisher.

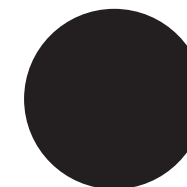
Nooit meer stoppen Han, nooit meer
stoppen met schrijven!

In de eerste plaats voor David niet, want
werkelijk iedereen gaat van hem houden.
En daarbij, dit is het laatste wat hij doet, zijn
vaders talent aanwakkeren op een manier
die je nooit in je leven gewenst hebt, dat
weet David ook wel. Sterkte Han. Vind het
ajb niet erg dat ik je dit schrijf.

De gestorvene

*'Zeven maal om de aarde gaan,
als het zou moeten op handen en voeten;
zevenmaal om die éne te groeten
die daar lachend te wachten zou staan.
Zeven maal om de aarde gaan.'*

*Zeven maal over de zeeën te gaan,
schraal in de kleren, wat zou het mij deren,
kon uit de dood ik die éne doen keren.
Zeven maal over de zeeën te gaan –
zeven maal, om met zijn tweeën te
staan.'*

(Uit: Ida Gerhardt, De Slechtvalk, 1966)

Inhoud

Proloog **pag. 6** | David in NRC/Handelsblad **pag. 9** | Ingezonden brief **pag. 10** | Coach Mark **pag. 11**

Blog **1**: David en Rothko **pag. 14** | Blog **2**: David, de stad **pag. 18** | Blog **3**: David, de €rfenis van je tante **pag. 22** | Blog **4**: David en Philip **pag. 26** | Blog **5**: David en de rouw **pag. 30** | Blog **6**: David en het verzet **pag. 35** | Blog **7**: David en de agenten – 4.4.15, 23.30 uur **pag. 38** | Blog **8**: David ‘caught in the act’ **pag. 42** | Blog **9**: Davids hemelvaart **pag. 45** | Blog **10**: Davids oog **pag. 46** | Blog **11**: David Min 1 **pag. 50** | Blog **12**: David en het gestolen woord **pag. 52** | Blog **13**: David en Sophie **pag. 55** | Blog **14**: David drie maanden later **pag. 60** | Blog **15**: David en de o.t.t. **pag. 66** | Blog **16**: David en het verdriet der vrienden **pag. 72** | Blog **17**: David – ‘close to the bone’ (1) **pag. 77** | Blog **18**: David – ‘close to the bone’ (2) **pag. 80** | Blog **19**: David en Max **pag. 85** | Blog **20**: David en de blowbelofte **pag. 90** | Blog **21**: David en de wijsheid **pag. 94** | Blog **22**: David en coping **pag. 97** | Blog **23**: David en de glazen rugzakken **pag. 102** | Blog **24**: David en de loyaliteit **pag. 106** | Blog **25**: David zou **pag. 112** | Blog **26**: Davids verjaardag **pag. 117** | Blog **27**: David en Daniëlle **pag. 121** | Blog **28**: David – arm om je heen

pag. 122 | Blog **29**: David in december **pag. 126** | Blog **30**: David en het nieuwe jaar (1) **pag. 129** | Blog **31**: Davids Kerst 2015 **pag. 131** | Blog **32**: David en het nieuwe jaar (2) **pag. 133** | Blog **33**: Davids boodschap **pag. 138** | Blog **34**: David en de continuïteit **pag. 143** | Blog **35**: David en de gekken & dwazen **pag. 147** | Blog **36**: David vertrekt, 4 april **pag. 151** | Blog **37**: David vertrekt -anderhalf jaar later **pag. 156** | Blog **38**: David en het mosterdzaad van Kisa Gotami **pag. 160** |

Epiloog **pag. 163** | Dank **pag. 164**

PROLOOG

Afscheid van David 4.11.1991 - 4.4.2015

Hier zijn geen woorden voor.
Hoe vaak heb ik dit de afgelopen dagen niet gehoord.
En het klopt.
Er bestaat geen tekst na de dood.
Er bestaat poëzie. Meer dan genoeg. Er bestaan beschouwingen over. Als toeschouwers langs de lijn. Maar na de dood, nee – geen woord.
Verdriet, intens verdriet – dát bestaat na de dood. Verdriet dat je verwerkt in je eentje. Verdriet dat je deelt met liefst zoveel mogelijk anderen. Verdriet dat nooit over lijkt te gaan. Verdriet dat altijd tekortschiet. Want hoe geef je het verlies een plek van iemand die zo dierbaar is als David? Hoe geef je dat vorm? Ik zou het bij God niet weten.
Wat ik wel weet, is dat het verdriet dat ik de afgelopen dagen heb gezien op de gezichten van die meer dan honderd vrienden, vriendinnen, dispuutgenoten, collega's, zijn broertje, zijn familie – zo intens was, zo tergend droevig dat het een bijzondere schoonheid kreeg.
Dat kan namelijk. Verdriet kan de mooiste muziek voortbrengen, de schitterendste schilderijen en de meest intense beleving. Maar verdriet om David overstijgt zelfs dat,

heb ik de afgelopen dagen gemerkt.
David was meer dan een passant voor zoveel mensen.
David zorgde ervoor dat niemand in zijn omgeving zich achtergesteld voelde. David hield van mensen, ongeacht wie of wat ze waren.
En mensen hielden intens van David.

David: zoon, stiefzoon, broer, vriend, trouwe vriend, verstandige vriend, brutale vriend, geile vriend, hockeyvriend, knappe vriend, strenge vriend, blowende vriend, drinkende vriend, Borgiavriend, collega-vriend – Davids levensvlam die net bezig is zijn intense warmte te verspreiden: David is niet meer.

'David is dood.'
Binnen de kortste keren verspreidt het nieuws zich via alle media.
's Ochtends vroeg gestorven in zijn eigen bed.
Waarschijnlijk binnen een kwartier nadat hij Philip heeft gesproken.
Waarschijnlijk rond half zeven. De oorzaak horen we waarschijnlijk pas over drie maanden.
Drie tergend lange maanden leven in on-

wetendheid. Pas dan kunnen we de rust in onze harten enigszins laten terugkeren.
David is dood.
Het proces is onomkeerbaar. We blijven achter met onze herinneringen
Die op dit moment zo'n pijn doen.
Die branden, steken, etteren, schuren.
Op een manier die geen taal toelaat.
Want de dood staat geen taal toe.
David is dood.
Niets krijgt hem terug.
Geen tranen. Geen verdriet.

Volgens het boeddhisme gaat de ziel niet dood. Die leeft voort in een eindeloos proces waarin niets toevallig is, waarin alles met alles is verbonden. Zoals de moleculen in een druppel water. Zoals druppels eeuwenoud water in de zee. De ziel is een watermolecuul op een eeuwige reis waarvan de route wordt bepaald door krachten groter dan wijzelf.
Wie dat kan accepteren, kan beter omgaan met het verlies van een dierbare.
Zelfs als hij David heet.
Immers de dood is geen eindpunt maar onderdeel van een proces waarin wij passanten zijn.
Tja.
Maar intussen... is David wel hartstikke dood en wordt hij intens gemist door ons allemaal.

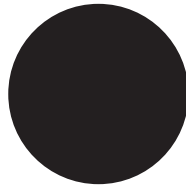
David was de molecuul die in dit bestaan andere moleculen verenigde en verbond op een manier die ronduit uniek was.
De laatste tijd kwam het regelmatig voor dat ik hem om raad vroeg. En zijn antwoorden waren altijd raak, gemeend en wijs.
Ik besepte juist de afgelopen maanden dat hij hiermee het bewijs leverde dat hij nu echt klaar was voor een lang en mooi en fijn leven. Tot ver in de 80. Hoedend over zijn broertje als ik er straks niet meer zou zijn. Levenslang houdend van Philip, van Jim, van Roald, van Bogie, van Christiaan, van Wouter, van Mark, van zijn vereniging, van zijn werk, van al zijn talloze andere vrienden en heel veel vriendinnen.

Dit is wat me het meeste dwarszit: David, de jongen die net man was geworden, die David mocht niet meer verder leven. Godverdomme zonder opgaaf van reden.
En wij blijven achter. Sprakeloos. Hopeloos. Verlaten. Vol verdriet om een gemis waarvoor geen woorden zijn.
Want er bestaat geen tekst na de dood.
En niets krijgt hem terug.
We moeten leren leven met een leven zonder David.
Dat zal niet makkelijk zijn, maar we eren David het meest door te handelen in zijn geest.
Of zoals Marc, zijn hockeycoach, na een te-

gendoelpunt altijd riep: 'En weer dooooo.' Dat hoor ik David ook tegen ons zeggen, in al zijn wijsheid en houden van: 'En weer dooooo.'

Laten we vandaag Davids leven vieren en eren op de best mogelijke manier – met tranen, met boosheid, met omhelzingen en vooral veel bier. Koester hem, houd van hem je leven lang, leer van hem.

Maar vooral: en weer dooooo!

Davids necrologie in NRC/Handelsblad - 11 april 2015

Gevat, zelfverzekerd, sociaal vaardig, levenslustig en brutaal.

Dat was student David van Wel, al vormden de studies waaraan hij de afgelopen jaren begon niet de hoofdmoot van zijn dagbesteding. Vriend Philip Breitenstein: 'Daav was intelligent maar werd soms wat afgeleid door de mooie dingen in het leven.'

Zijn suikerziekte stond hem daarbij niet in de weg, vertellen vrienden. Breitenstein:

'Ook niet tijdens een kroegentocht.'

Voor Van Wel was zijn ziekte al sinds zijn vierde onderdeel van zijn leven. Ongeacht tijdstip, fysieke of geestelijke gesteldheid checkte hij zijn suikerspiegel.

Vorige week vrijdag sloot hij een avond met vrienden bij hem thuis af met een snuf van een onder studenten vaker gebruikte partydrug. Een paar gezellige uren later ging de groep uiteen. Van Wel ging slapen, maar sprak een paar uur later nog even met zijn huisgenoot. Die trof hem de volgende middag levenloos aan in bed.

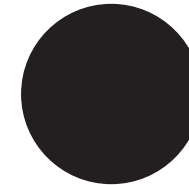
Van Wels plotselinge dood is een onopgehelderd raadsel. Zelfs een autopsie bracht geen uitsluitsel. Vader Han van Wel: 'Een nachtmerrie, om zo je kind te verliezen. Het is even onwerkelijk als onbegrijpelijk wat er is gebeurd.'

Eigenlijk had Van Wel vorige week op de ski's willen staan met zijn vrienden van het studentendispuut Borgia, waarvan hij sinds 2013 een zeer actief lid was. Zijn net begonnen avondstudie ICT weerhield hem van de sneeuw. Hij zou afgelopen week zijn eerste tentamen hebben.

Na een turbulente pubertijd waarin Van Wel alle niveaus van gymnasium tot vmbo verkende, vertrok hij naar de hoofdstad.

Daar voelde hij zich snel thuis. Toch ging hij tot vorig jaar ieder weekend terug naar Naarden om te hockeyen. Maar vooral om met zijn halfbroertje Daniël (9) te spelen, vertelt hun vader. 'David was stapelgek op hem. Hij nam Daniël mee door Amsterdam waar ze wandelden over de Albert Cuyp en samen een kroketje aten.'

Met vrienden richtte Van Wel afgelopen zomer een eigen hockeyteam op. Bij het Amstelveense HIC vormden ze Heren 19, dat zijn wedstrijden doorgaans afwerkt in de schaduwranden van de dag op slecht onderhouden velden. 'Dat deed niets af aan Davids fanatisme', zegt vriend Wouter Jonker. Als hij zijn ogen sluit ziet hij zijn teamgenoot nog staan, omringd door alle spelers. 'Dan hield iedereen zijn mond en luisterde naar Davids aanwijzingen.'

Vandaag varen vrienden en familie de kist van het dispuutshuis op de Oudezijds Voorburgwal naar de aula van Zorgvlied. Vader Han: 'Daar vieren we Davids leven.'

Hugo Logtenberg

Gepubliceerd met toestemming van de auteur/NRC Handelsblad.

Ingezonden brief, 15 april 2015 (reactie op dit artikel)

'In de krant van 11 april staat de necrologie van een 24-jarige jongeman met diabetes, die na een avondje stappen de volgende dag levenloos in bed wordt aangetroffen.

Zijn overlijden is voor familie en vrienden even tragisch als onbegrijpelijk: een "onopgehelderd raadsel", want zelfs een obductie (autopsie) leverde geen verklaring op. Tragisch is het zeker, maar zijn plotselinge dood is minder raadselachtig dan het lijkt. Zijn overlijden is namelijk een klassieke beschrijving van het zg. dead-in-bed syndroom. Dit is een zeldzame vorm van overlijden die voor het eerst in de jaren negentig van de vorige eeuw werd beschreven bij vooral jonge mannen met type 1 diabetes. Deze patiënten hadden met elkaar gemeen dat zij in hun streven naar goede bloedsuikers met name

's nachts regelmatig kampten met te lage bloedsuikers (hypo's). Hypo's die 's nachts optreden kunnen bij mensen die daarvoor gevoelig zijn, hartritmestoornissen veroorzaken. In zeldzame gevallen leidt een dergelijke hartritmestoornis tot acute hartstilstand. Een plotselinge dood dus, waarbij autopsie niets oplevert, net als hier het geval was. Type 1 diabetes ontstaat vaak op jonge leeftijd (de helft van de patiënten is jonger dan 18 jaar) en moet worden behandeld met onderhuidse injecties van insuline om de verhoogde bloedsuiker te verlagen.

Door insulinebehandeling kunnen mensen met type 1 diabetes een vrijwel normaal leven leiden, maar perfect is de behandeling niet. Gemiddeld twee maal per week veroorzaakt de behandeling een hypo. In vrijwel alle gevallen kunnen patiënten deze hypo's zelf behandelen, soms met hulp van partners, familie of vrienden, en is het herstel volledig. Maar dat is helaas niet altijd het geval en de beschrijving van afgelopen zaterdag is daar het trieste bewijs van.'

*dr. Bastiaan de Galan,
internist Radboudumc Nijmegen*

Ingezonden brief in NRC Handelsblad, in deze bundel opgenomen met toestemming van de auteur

Coach Mark

D'avid, Ik kende hem als een jongen met een fantastisch gevoel voor humor. Hij kon sarcastisch zijn en tegelijkertijd zichzelf op de hak nemen. Sarcasme en zelfspot moeten hand in hand gaan en dat wist hij als geen ander.

Ik mocht negen jaar zijn coach zijn en heb hem daardoor zien opgroeien. Een boeiende vent die, in het begin van zijn pubertijd, zaken nog weleens zwart-wit zag en iemand na 10 seconden wel mocht of juist niet. Lastig in het Gooi. Maar gaandeweg ontstonden er meer verschillende kleuren, doordat de mensen in zijn omgeving aan verandering onderhevig waren. Zo hij ook. Hij werd een hele open, vrolijke jongen die met veel verschillende typen mensen overweg kon.

Ik kijk als coach nooit wanneer één van mijn spelers een strafbal neemt. Dat is bijgeloof dat ontstaan is tijdens een play off-wedstrijd van Davids jeugdteam op Naarden. We speelden voor een plek in de Inter Districts Competitie jongens B, op SCHC tegen Amersfoort. Een wedstrijd die bij gelijke stand beslist moest worden met strafballen. Nu heeft David op training altijd veel

strafballen geoefend. De manier waarop hij achter de bal plaats kon nemen, was zo onorthodox, dat je als coach het risico liever niet wilt lopen.

Ik had in aanloop naar die beslissende wedstrijd allang beslist dat, mocht er een strafballenserie genomen moeten worden, ik David hoogstwaarschijnlijk niet bij de top 5-spelers had staan om er eentje te nemen.

Het mag duidelijk zijn: de beslissingswedstrijd op SCHC eindigde in 2-2 en er moesten strafballen genomen worden. Groep bij elkaar, vraag aan de groep: Wie voelt zich goed voelt en wil er een nemen? Vinger opsteken als je er een wil nemen. David stond met een glimlach op zijn gezicht met twee vingers in de lucht. Hij nam een van de vijf strafballen en scoorde! Ikzelf was zó zenuwachtig dat ik ver achter de groep aan de andere kant van het veld naar de grond tuurde en puur op het geluid afging om te weten of we wonnen, en dat deden we! Na de wedstrijd sloeg hij een arm om me heen en zei: Wat had je weer eens heerlijk vertrouwen in me, gevolgd door een brede glimlach.

Hij was dol op conditietraining! Zo dol, dat hij altijd even iets moest eten of zijn sui-

ker moest checken op het moment dat zijn teamgenoten stukgingen. Ik heb het in het begin door de vingers gezien. Later hebben we daar een keer goed over gesproken en samen bedacht dat, hoe vervelend suiker ook is, je er gebruik van moet maken en niet misbruiken. De laatste jaren liep hij gewoon weer net zo hard mee tijdens looptrainingen. Ik was zo trots op hem dat hij ook in H1 kwam spelen. Hij haalde de selectie en ondervond het verschil tussen topniveau in de jeugd en 4e klasse senioren. Hij kon zich verbazen over de uithoeken waar gehockeyd werd. Sneek, Bemmels, Heerhugowaard en Hoorn. Harlingen uit was voor hem het toppunt, al dat water op de heenweg. Ja David, dit is de Afsluitdijk! Je hebt genoten in H1, wel serieus hockey én een hoop lol. Na afloop van een gewonnen wedstrijd de kleedkamer inlopen en vol roepen: Lekker gastuh!!

Heel graag wil ik zijn dispuut B.O.R.G.I.A danken voor hun mooie vriendschap met David. Het studentenleven heeft ie na lange gesprekken met velen en met wikken en wegen omarmd. Hij vertelde mij destijds dat hij niet zo'n bal wilde worden zoals ik was. Ik zei hem, als dat de enige reden is die hem tegenhoudt ergens lid te worden, dat ie het vooral wel moet doen. Het was een goede keuze, zo blijkt nu. Hij vond het studentenle-

ven fantastisch.

Ik wil ook zijn ouders danken voor het feit dat zij samen een fantastische jongen op de wereld hebben gezet. En zijn zus Charlotte omdat zij zijn grote zus was. Grote waardering heb ik voor zijn stiefmoeder Daniëlle die hem ook jaren onder haar hoede had en hem een halfbroertje schonk.

Lieve Daniël, David was zóóó trots op je! Je mag ook heel trots op hem zijn! Hij blijft je grote broer.

David, jij bent één van die spelers waarom je als coach zo graag op het veld staat. Altijd scherp, eerlijk, geen ja-knikker, geen nee-knikker en zeer kleurrijk. Spelers zoals jij maken het vak van coach meer dan de moeite waard.

David, echt heel erg gelovig was je niet, atheïsme was je favoriete Lingo-woord, maar als je dan toch in de hemel bent, weet ik zeker dat je al in de hemelteamsselectie zit, en als ik dan te zijner tijd ook ga, hoop ik daar weer je coach te mogen zijn.'

BL **GS**

1. David en Rothko

Van 20 september tot 1 maart 2015 was in het Haagse Gemeentemuseum de tentoonstelling *Mark Rothko* te zien. Een *must see*-evenement. Door laag op laag op laag (en meer) te schilderen, zo transparant mogelijk, liet Rothko enorme kleurvlakken ontstaan die de kijker de sensatie geven dat hij het doek wordt ingetrokken. Volgens sommigen een bijna religieuze ervaring.

Rothko kwam tot deze unieke manier van schilderen nadat hij kennis had genomen van de verschrikkingen van de Holocaust. 'Het past niet om na deze gruweldaad nog langer figuratief te werken in een wereld die zijn menselijke gezicht heeft verloren' schijnt hij te hebben gezegd in vergelijkbare woorden. Zo zijn zijn werken een diep doorvoelde aanklacht tegen de Holocaust en tegen elke vorm van levensvernietiging.

← *Mark Rothko in his East Hampton Studio 1964, Photograph by Hans Namuth (cropped version)*

Courtesy Center for Creative Photography, University of Arizona © 1991 Hans Namuth Estate

Het mooiste moment van de expositie was voor mij niet de ontmoeting met (een van) de schitterende schilderijen, maar met een foto. Een simpele foto, beetje achteraf tentoongesteld: Het is een foto die ik het liefst op ware grootte zou willen zien. Rothko, gezeten in een spartaanse leunstoel, evalueert een van zijn doeken. Hij neemt afstand en

rust zoals iemand dat kan doen, 'na gedane arbeid'. Benen over elkaar geslagen. Pakje sigaretten binnen handbereik. Brandende sigaret in de rechterhand. Hoofd 'n tikje scheef, als van een kritische toeschouwer. Of luisteraar – je weet het maar nooit in deze magie.

Er lijkt meer licht te vallen op de vloer en op Rothko's hoofd dan op het schilderij waarnaar hij kijkt. Dat is niet zo raar: Rothko's schilderijen absorberen licht. Kijk hem daar zitten. Als schepper op de zevende dag beoordeelt hij het resultaat van zijn werk. Hoe zou hij kijken naar dat doek? Zou hij het wordingsproces nalopen of zich concentreren op het resultaat? Of zou hij het voor de zoveelste keer helemaal niks vinden (Rothko was zwaar depressief), een zoveelste mislukte poging op weg naar de gedroomde perfectie waar hij al behoorlijk dicht tegenaan zat?

De foto heeft op mij dezelfde meditatieve werking als zijn doeken. Misschien wel meer. Er gaat zoveel rust van uit, er ligt zoveel vre-

digheid in dat beeld van die man in die simpele houten stoel in dat haast onnatuurlijk opgeruimde atelier voor dat ene doek, dat een gevecht om aandacht lijkt aan te gaan met de man in de stoel. De man in de stoel wint. Maar tegelijk is hij deel van het mysterie dat begint in het schilderij. Er ontstaat een raadsel dat onoplosbaar lijkt, een vraag die wordt gesteld waarop het antwoord niet gegeven kan en hoeft te worden. Zoals in het meditatieve gedicht 'Meloep' van Paul van Ostaijen: 'Waarom schuiven de maan en de man getweeën gedwee naar de zee.' Er zijn vragen die zichzelf ontstijgen.

Ik zie mezelf graag op de plaats van Rothko. In net zo'n spartaanse houten stoel, brandende sigaret in mijn linkerhand, pakje sjek op de leuning, benen losjes over elkaar geslagen, hoofd licht schuin alsof ik luister, alsof ik denk, alsof ik kijk naar wat ik nooit meer levend voor me zal zien: recht in de ziel van David, 23 jaar. Het minst tastbare het meest aanwezig.

23 jaar voor altijd – eeuwig jong. Ik staar, ik loer, ik luister, ik concentreer, ik beoordeel, ik ben schepper-af. Waar zijn leven stopt en het licht absorbeert, lijkt het mijne ook pas op de plaats te maken. Dit is de tussentijd. Er is een tijd voor dit moment en een tijd erna. Tussen die twee ligt de onoverbrugbare leegte waarnaar ik nu kijk. Die mij naar binnen

zuigt – ik laat het graag gebeuren. Ik zit en staar machteloos naar wat is geweest, naar wat werd, naar wat nooit méér worden zal; laag over laag over laag, transparant over transparant. Het werk dat zichzelf onverklaarbaar áf verklaarde.

Zou dat met Rothko net zo gegaan zijn? Nam hijzelf de beslissing dat een doek af was of was het 't doek dat aangaf klaar te zijn? Is dat staren van Rothko vergelijkbaar met mijn machteloosheid? Weer zo'n vraag die geen antwoord verlangt. De vraag is de meditatie van het moment.

Het stelt me niet gerust. Ik hang teveel aan het 'werk' dat David heet om te accepteren dat het af zou zijn.

Het was toch net bezig te ontstaan?

Tegelijk weet ik dat ik hier helemaal niets heb in te brengen. David was klaar, om de een of andere reden. Ik kan alleen maar machteloos zitten, spartaans zitten staren en in mijn herinnering al zijn lagen langslipen, al zijn dagen, al zijn jaren die als de ringen van een boom zijn geschiedenis vertellen. Vanuit deze stoel heeft de wereld zijn menselijke gezicht verloren, ondanks alle zorg en aandacht waarmee we worden omringd. Davids ziel zweeft in de tussentijd. Er is een tijd voor en er is een tijd na zijn leven. In de tussentijd echoot een liedje van lang geleden naar boven, toen ik iets jonger was dan David nu:

To everything, turn, turn, turn.

There is a season, turn, turn, turn.

And a time to every purpose under heaven.

A time to build up, a time to break down.

A time to dance, a time to mourn.

A time to cast away stones.

A time to gather stones together.

Wat hoorde Rothko daar in die stoel? Hoe vredig is die foto eigenlijk?

2. David, de stad

De stad waar je bent komen wonen, voelt altijd anders dan de stad waar je bent geboren. De stad waar je werkt, maar niet woont voelt nog anders. De eerste categorie voelt aan als jouw stad. Met jouw routes, met jouw cafés, met jouw supermarkten, musea, coffeeshops, winkelstraten. Jij hebt die stad verkend, besloten dat je er thuis voelt. Trots neem je je familie mee op tochten door jouw stad; je laat zien dat je er veilig bent.

De stad waarin je bent geboren, is met jou mee opgegroeid. De hele plattegrond maakt deel uit van je intuïtie. Je hebt er favoriete wijken met prachtige herinneringen. Wijken waaraan je liever niet herinnerd wordt. De wijk van je Eerste Liefde. Van je eerste keer spijbelen. Van je eerste joint tijdens het vrije uur geschiedenis. Van het huis van je vader en dat van je moeder. Van de straat waar je eindeloos buiten speelde. Van je beste vriend aan de andere kant van de stad. Het is de stad die altijd van jou blijft, waar je later verder ook woont. Het is de stad als collage van liefde, asfalt, geluk en verdriet, want zonder die vaart geen stad wel.

De stad waarin je overdag verblijft om te

werken, haalt het niet bij de eerste twee. Zelfs al zou je willen. Je kunt houden van die stad, er uitstekend de weg weten tot en met de sluiproutes. Je kunt er de fijnste eetgelegenheden blind vinden, de raarste en de leukste kroegen. Maar je bent je er altijd van bewust dat je beperkt toegang hebt tot haar ziel. Ook al is het Amsterdam, de stad die je omarmt.

Maar stel dat bijvoorbeeld je zoon, die bijvoorbeeld David heet, besluit om te wonen waar jij bijvoorbeeld werkt – dan zal die stad vanaf dat moment een andere relatie met je opbouwen. Dan adopteert zij jou als gebaar van goede wil. Louter en alleen omdat je kind zich heeft genesteld in haar omhelzing. Wordt gewiegd op het ritme van haar hart. Meegevoerd in het meanderen van haar bloed. En daarvan intens geniet. Bijvoorbeeld David wordt het kind van de stad. En dat voelt goed.

Je merkt je andere verhouding op verschillende manieren. Je weet je welkom, vanaf het moment dat je haar 's ochtends betreedt tot je de stad 's avonds verlaat. Je beseft dat dat komt doordat een paar straten verderop je kind leeft – zijn wereld vergroot, zijn grenzen verlegt, zijn veroveringen verzamelt,

zijn zegeningen telt. Je hebt daardoor nooit meer een argument om de stad vijandig te vinden. Laat staan ontoegankelijk.

Jij bent nu een van de league. Dus houd je bijvoorbeeld van de sirenes in de verte, die in golven de stad inrollen, tussen de smalle straten door, over pleinen en langs lanen tot dicht- en dichterbij – en vervolgens verder. Het geluid als lucht persend door de straten tot verder & verder & verder weg om dan abrupt te stoppen. Je gokt wáár.

Je begrijpt nu bijvoorbeeld ook de maloloten die de stad bevolken. Die schuifend, bedelend, stoned, dronken, scheldend, tastend hun onnavolgbare weg gaan. Je herkent ze en geeft ze een plek op de plattegrond van de stad die zich intussen liefdevol etst in je hart.

Zo ontdek je bijvoorbeeld ook het spel van zonlicht in de vroege ochtend en de late avond wanneer de stad haar silhouetten opricht als wachters voor de nacht. De eerste clubs openen hun deuren al, de dynamiek van de nacht komt geruisloos op gang, en ook al maak je daar waarschijnlijk nooit deel van uit, je zou het zomaar kunnen.

Dan gebeurt waarop je nooit had gerekend. Wat nooit had gemogen, altijd onmogelijk had geleken, onlogisch – en al helemaal niet met jouw kind. David heeft de vrijdagavond en -nacht nog gevierd zoals zo vaak. Met

vrienden, bierdrinkend, sms'end met vriendinnen, regelmatig zijn bloedsuiker controlerend in verband met zijn ziekte. Zo gaat het meestal door tot zes uur 's ochtends. 'Waar slaap jij? Kom bij mij. Ik wil kroelen', verleidt hij met zijn laatste sms een vriendin. Daarna lange tijd niks, tot een andere vriendin rond half tien ongerust naar hem sms't: 'David!!!!!!' Hij is dan al drie uur dood. Niemand die het weet. Niemand weet het tot zes uur 's avonds. Maar dan verandert er radicaal veel in de stad.

Vrijwel direct werpt Davids dood zijn schaduw over de stad, over de telefoons en harten van tallozen. Dan blijkt hoe geliefd hij is en hoe enorm de schokgolf is als zo'n jong karakter het leven en zijn vrienden achter zich laat. De stad verduistert in hoog tempo voor vrienden, vriendinnen, dispuutgenoten, collega's en veel meer anderen die hem nauwelijks kennen: voor de meesten is dit de eerste echte confrontatie met de dood.

De stad herkent zichzelf niet meer en toont aan jou tegelijk haar meest meedogenloze kant: je bent weer zo alleen, zoals voor jouw kind hier kwam wonen. De stad laat direct los en toont zich in alles teveel, te groot, te hard, te massaal, te luid. De sirenes hebben niets betoverends meer, het licht in de straten betovert niet meer, de zwervers spugen

nieuw op Novak en hoop op een zes uur durend gevecht.’

Zou er een verschil zijn in rouwverwerking tussen vaders en (stief)moeders? Of tussen mensen die hun zinnen kunnen verzetten op hun werk en zij die hun dagen grotendeels binnen het huishouden doorbrengen? Ik sprak onlangs een vriendin en lotgenote die haar dochter verloor toen ze 6 jaar was – ruim twintig jaar geleden. Zij vertelde dat zij nog altijd momenten heeft van missen en niet-missen. Ze is het ‘gewoon’ gaan accepteren. Als beeldend kunstenaar heeft ze het verlies geïntegreerd in veel van haar werk. Dat helpt. Ze zegt: ‘Ze is altijd bij me. Maar er zijn ook momenten dat ik me ineens realiseer dat ik niet met haar bezig ben.

Dan besef ik tegelijk hoe vaak dat dus *wel* het geval is.’

Na al die jaren.

Zo gaat dat blijkbaar. Hoe ‘overleven’ andere ouders hun vergelijkbare verlies? Ouders die niet in staat zijn om het overlijden van hun kind een plaats te geven in hun dagelijkse werk en bezigheden.

Ik vraag Miranda van der Meer, die een aantal jaar geleden haar dochter Sophie verloor, hoe zij dat ervaart. In een eerdere blog (nr. 13) heb ik al over Sophie en Miranda geschreven. Na een half jaar Nieuw-Zeeland is Miranda met haar gezin ‘Min 1’ in december terugge-

keerd naar Nederland.

‘Ik realiseer me’, schrijft Miranda, ‘dat je het echt zelf moet doen. Als ik niet goed in mijn vel zit, kan ik dat alleen zélf veranderen. Probeer daarom weer beter voor mezelf te zorgen, daarin gesteund door Sophie die letterlijk heeft gezegd: “Ik wil dat jullie blij zijn”.’ ‘Heb jij bepaalde rituelen rond haar sterfdag?’ vraag ik – want ik betrap me erop dat ik met Davids 4e april al bezig ben sinds de jaarwisseling: het is een bijna magische datum. Miranda:

‘Sophie voelt op deze dagen altijd dichterbij. Iedereen zegt dan: “Het zal wel moeilijk voor je zijn”, maar zo heb ik haar sterfdag nooit ervaren. Wel onwerkelijk, maar niet moeilijk. Misschien wentel ik me graag in het verdriet, waarin zij dichterbij voelt. Misschien is ze daadwerkelijk dichterbij. Misschien de troostende gedachte dat er deze dag heel veel mensen aan haar denken. Het opstarten van (gedenk)rituelen geeft misschien ook houvast. Ik denk dat jij ook kracht zult putten uit die dag. Moederdag vind ik wel lastig, overigens. Ook kan ik de verhalen over 16-jarigen-diners moeilijk verdragen. Sophie zou in april 16 worden. Ordinaire jaloezie van mijn kant naar andere moeders (zelfs vriendinnen), dat zij wel hun dochters 16e verjaardag kunnen vieren.’

Die laatste opmerking is een bermbom in de

rouwarbeid van ouders. Er zijn van die momenten waarop je keihard en ‘kei-emotioneel’ de confrontatie met jouw situatie door je strot krijgt gedouwd. Anders wil ik het niet formuleren. Schuurpapier! Wat Miranda hier schrijft over het 16-jarigen-diner is een hele heftige. En het afschuwelijke is dat je het niemand kunt verwijten. Natuurlijk gaat het leven van anderen verder, net als mijn eigen leven. Maar de confrontatie met mijlpalen of piekmomenten van andere ouders met hun kinderen voelt steeds aan als een bermbom die onverwacht tot explosie komt. Als zoutzuur op de wond.

Ik heb dat ook als een vriend vertelt dat hij met zijn zoon, die van dezelfde leeftijd is als David, naar de Biënnale van Venetië is geweest. Samen reizen, samen logeren, eten, kunst beleven, uitwisselen – vader en zoon. Ik gun het iedereen en mijn vriend in het bijzonder, maar op het moment dat hij erover vertelt, snijdt een gekarteld broodmes mijn lijf binnen en draait zich fanatiek om. Fysieke confrontatie met iets wat nooit meer hetzelfde is.

Vaak excuseren mensen zich als ze met zo’n verhaal komen. Ik zeg dan dat dat absoluut niet nodig is en dat ze zich vooral niet moeten inhouden. Maar niet eens zo diep in mijn hart denk ik: ‘Ik niet, ik nooit, ik nooit meer.’ Miranda noemt het ‘ordinaire jaloezie’ die

haar bekruipt en doet zichzelf daarmee verschrikkelijk tekort.

Het is eigenlijk ook nooit goed. Miranda vertelt dat haar man sinds ze terug zijn, zijn oude werk weer heeft opgepakt en daar nu ‘80 uur’ in de week mee bezig is. Ik zou graag een blog schrijven over zijn drijfveren om zo hard te werken, in zo’n bijzondere omgeving als het Anthonie van Leeuwenhoek Ziekenhuis, met op de achtergrond het overlijden van zijn eigen dochter dat hij met al zijn kennis en apparatuur niet had kunnen tegenhouden...

Terug naar Davids boom. Vorige week donderdag kreeg ik tijdens het uitlaten van Bob een intense hypo – wat vreemd is want ik heb geen diabetes. Ik herkende het direct: het zweet dat je uitbreekt, het gevoel van dronkenschap, je situatie niet meer in de hand hebben, zwabberbenen... Ik had het zo vaak bij David gezien. Met moeite bereikte ik mijn huis. Dankzij een banaan en veel limonade lukte het me om de situatie te stabiliseren. Door die hypo voelde David dichterbij dan ooit.

Nog enigszins wankel ging ik op de bank zitten. Het viel me op dat het licht in de kamer anders dan anders was. Eerst dacht ik dat het aan mijn wiebelige situatie lag. Maar toen zag ik dat de lichtjes in de kerstboomschenen als kleine schijnwerpers, met fel,

David goed gekend. Dat geeft me een warm gevoel, hoe idioot de situatie verder ook is. Het is weer zo'n signaal: David is niet alleen. Zal dat nooit zijn in de harten van velen.

Wat blijft zijn die eeuwig schurende vragen:

- 1: Waarom loopt hij dadelijk niet gewoon bij mij binnen?
- 2: Waarom is juist deze hypo hem fataal geworden, terwijl hij er zoveel heeft gehad?
- 3: Heeft hij zich in die laatste split second gerealiseerd dat hij bezig was te overlijden en is hij toen inderdaad even verschrikkelijk boos geworden?

Het zijn de open einden bij een leven dat als open einde tot staan werd gebracht; die je niet oplost met een jaar rouwen; die ik me waarschijnlijk zelfs op mijn sterfbed zal afvragen. Het zijn de open einden waarmee wij nooit kunnen leven, maar het desondanks moeten. Hoe onbevredigend wil je het hebben? Zelfs als je weet dat hij er altijd zal zijn ('Information is never lost')? Want hij is er wel, maar hij is er vooral niet.

Niet als broer en beschermer van zijn broertje Daniël, 10 jaar, dat juist deze dagen heeft besloten om een werkstuk te schrijven over diabetes maar daar nog niet zo heel veel van begrijpt en in zijn voorwoord noteert dat hij het maken van het werkstuk moeilijk vond

omdat het hem zoveel verdriet deed. Niet als stiefzoon die zich na jaren van verzet helemaal gaf aan zijn stiefmoeder, die van hem houdt alsof het haar eigen kind is en voor wie het verdriet van het missen zo groot is.

Niet als mijn zoon in wie ik het afgelopen jaar zoveel over mijzelf leerde kennen en waarop ik zo onvoorstelbaar trots was.

Die David die ten slotte verhuisde naar Zorgvlied met zijn organen in een vocht absorberende envelop onder zijn ribbenkast vanwege de autopsie die helemaal niets aan het licht bracht en daardoor zelfs in zijn dood niet eens zichzelf kon zijn. Mijn beschadigde David met zijn beschadigde leven en zijn beschadigde lichaam.

Zo zijn wij uit balans gebracht met de onuitgesproken opdracht om ons evenwicht te hervinden, want David wenste dat wij gelukkig zouden worden: 'En weer door!' Hoe vaak houd ik me dat niet voor? En hoe vaak hoor ik dat ook van andere ouders die hun kind verloren. Op de een of andere manier krijgen ze altijd als boodschap mee dat hun kind wenst dat ze gelukkig worden en vrede hebben met het idee dat hun kind er niet meer is. Mijn rouwproces helpt me bij het realiseren van die wens. Hoop ik.

Daarom heb ik van de naderende 4e april

een mentale grens gemaakt. Daarna moet 'alles anders' zijn. Geen idee hoe dat moet of gaat – maar het is een stimulerende gedachte. Tegen beter weten in. Ik denk dat ik vooral mezelf moet toestaan om meer ruimte voor mijn eigen leven te creëren. (Jaja, weer zo'n zogenaamd diepe uitspraak die ergens nergens over gaat).

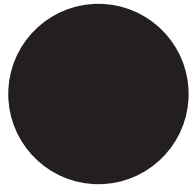
Godverdomme David, ik kan je niet levend denken, het jaar ging te snel, en als er een ding duidelijk is, dan is het dat je niet en nooit te redden was. Evenmin kan ik die eeuwige vragen beantwoorden. Ik kan je alleen maar koesteren in mijn hart en herinnering.

Rouwen is vluchten. Rouwen is verzet. Rouwen is het ondenkbare onder ogen zien. Rouwen is voor altijd – al gebeurt het in mijn geval niet langer elk moment van de dag. Eerder stiekem. Terloops. Rouwen is hopen op het wonder dat nooit komt. (Zie hoe 'wonder' zonder -er een heel andere betekenis krijgt. Taal in dienst van het overleven, terwijl tegelijk woorden tekortschieten. Als taal zelfs tekortschiet, hoe zou ik het dan wél kunnen?)

Rouwen is het hervinden van het wankel evenwicht, de grond stabiel onder je voeten. Rouwen is voor niemand hetzelfde: wie zijn kind verliest aan kanker rouwt anders dan wie zijn kind verliest aan een verkeersonge-

luk rouwt anders dan wie zijn kind verliest aan een bombardement rouwt anders dan wie zijn kind verliest omdat het vliegtuig waarin het met vakantie ging uit de lucht werd geschoten rouwt anders dan wie zijn kind verliest omdat het zelfmoord pleegde en rouwt anders dan wie zijn kind verliest aan het falen van zijn hart.

Wij zijn de achterblijvers
de thuisblijvers
de ongewissen
de zoekers
de verdwaalden
de vluchters
de eenzamen
de het-gaat-wel-weer-ders
de dodenvereerders
de leven verweerders
de veroordeelden
de instandhouders
de ontkenners
de erkenners
de gewonden
de gekken en
de dwazen
want diep van binnen blijven we hopen op dat wonder, zoals alleen gekken & dwazen dat kunnen. Zo heb ik nog enkele weken te gaan tot het Grote Loslaten. Dat is op zich al een wonder.

36. David vertrekt - 4 april

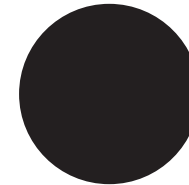
4 april 2016. Een jaar later. We omhelzen elkaar. Hij met zijn knalgele rugzak over zijn schouders, ik met mijn zwarte zomerhoed op. Het is als altijd heerlijk om hem tegen me aan te drukken. Nog steeds kan ik het voelen. Ik koester dat gevoel boven alles. Mijn gozer. Mijn joch. We hebben het zo goed gehad. Nu is het tijd om hem los te laten. Bestemming onbekend. 'Laat je?' 'Heb je?' 'Wil je?' 'Kun je?' 'Blijf je...?'

Nee, hij blijft niet. Dat kan niet. Er is iets wat aan hem trekt. Hij was daarover behoorlijk boos maar heeft er nu vrede mee. Hij weet dat het niet anders kan. Er is een reis die hij moet maken, bestemming onbekend. Hij zal contact blijven houden. Ik huil. Hij niet, ook al zou hij nog zo graag willen. Dit vertrek is te onverwacht. Te definitief. Iets of iemand heeft de regels van het spel veranderd. En we moeten het meespelen. 'Blijf nou nog even, het was zo kort. 23 jaar, waar heb je 't over?' 'Nee,' zegt hij, 'ik moet gaan. Je hebt een jaar kunnen wennen.' 'Ik kan er niet aan wennen. Weet je je Spookje op Vlieland nog? Je woestijnratje? Natuurlijk weet je het nog. Of je vriendinnen. Je vrienden van de FeBo, van Borgia, de Groene Ma-

haradja je laatste hockeystick, Daniël, Daniëlle? Of anders jij en ik samen in Oostenrijk en hoe we natuurlijk weer de weg kwijtraakten door mijn eigenwijsheid? Toe, even maar.' De woorden struikelen hopeloos over elkaar. 'Pap, hou op, je moet door. Er is geen even meer. Ik moet door. Daniëlle moet door. Daniël. Vraag me niet waarom.' Kutzooi. 'Sommige levens duren nou eenmaal korter', ontuchtert een 98-jarige niet veel later. Cynisme op je ouwe dag.

Met deze blogs wilde ik David eren. Zijn overlijden bespreekbaar en mijn rouw voelbaar maken. Woorden gedrenkt in verdriet, in ongeloof, in pijn. Letter voor letter tergende krachtproeven. Ze deden hun therapeutische werk: elk blog de volgende schil die ik afpelde naar Davids definitieve vertrek. Een jaar had ik nodig om te ontdekken dat ik vooral bezig was mijn ontkenning te formuleren. Eigenlijk stelde ik alleen maar Davids vertrek uit. Ik vond dat ik steeds beter kon leven met Davids dood. Tegelijk hield ik hem vast in onze omhelzing bij het afscheid dat uiteraard nooit plaats had mogen vinden. Een eenzijdig, verlaat en vertraagd afscheid.

Dat is de frustratie waarmee we achterblij-

38. David en het mosterdzaad van Kisa Gotami

28 januari 2017. Toch nog een blog. Want het rouwen stopt niet als je er op papier een punt achter zet. Daar ben ik intussen wel achter. Met alles wat ik kan beredeneren, blijft de niet-aanwezigheid van David schuren en littekenen. December was wat dat aangaat een complete ramp. Dat verraste me, want de maanden ervoor had ik gedacht dat ik steeds steviger in mijn schoenen was komen te staan. Maar goed, daarover gaat deze blog eigenlijk niet. Of eigenlijk wel.

Want ondanks al mijn plannen en acties (meer naar buiten, minder foto's van David in het zicht, socialer worden) ben ik stiekem toch vooral bezig om hem levend te houden. De 'methode' die ik daarvoor onbewust heb ontwikkeld, is het vaste voornemen om deze blogs uit te geven. Als ouder vind ik dat mijn gestorven kind dat verdient, als schrijver krijg ik veel reacties van mensen die zeggen steun en troost te vinden in de blogs. Dus benader ik uitgevers waarvan ik vermoed dat ze geïnteresseerd zijn. De een reageert vriendelijk afwijzend maar behulpzaam, de ander stuurt het manuscript ongeopend retour, de volgende belooft in een slordige mail vol taalfouten binnen enkele weken reactie en laat vervolgens

helemaal niets van zich horen, ondanks af en toe een kattenbelletje van mij. Welkom in de echte wereld. Het maakt me vaak verdrietig, maar 'ergens' put ik zelfs kracht uit die botte zwijgzaamheid. Het maakt me niet uit – als ik er maar mee bezig kan zijn.

En dan gebeurt er dit:

Een paar weken geleden herinner ik me ineens een bekend boeddhistisch verhaal dat ik zo rond mijn 17e voor het eerst las. Ik weet nog dat het mij toen ontzettend heeft geboeid en ik het langere tijd paraat had. Desondanks verdween het op enig moment ergens in een innerlijk laadje – gedaald in zijn breinpositie. Maar nu, al die jaren later, dringt het ineens naar voren uit mijn vergietachtig geheugen. Mijn onderbewuste ik vindt het blijkbaar de hoogste tijd om mij een spiegel voor te houden. Dit is het verhaal:

'In Savatthi leefde toen een vrouw, Kisa Gotami, wier kindje plotseling was overleden. De vrouw liep, verdwaasd, met de baby nog tegen zich aangedrukt over straat en vroeg aan elke voorbijganger of deze geen medicijn kende dat haar zoontje opnieuw tot leven zou kunnen wekken. Niemand kon haar echter helpen, maar er werd haar wel aan-

geraden om naar de Boeddha te gaan; deze werd ten slotte "de genezer van mensen" genoemd.

Bij de Verhevene aangekomen deed zij haar verhaal, en de Boeddha zei dat hij een medicijn kende dat haar zou helpen. Hij moest het alleen nog maken en had daarvoor onder meer een handvol mosterdzaad nodig. De Boeddha vroeg haar naar het dichtstbijzijnde stadje te gaan en aan de inwoners mosterdzaad te vragen. Er was wel een voorwaarde aan verbonden. Het mosterdzaad moest komen uit een huis waar nog nooit iemand overleden was. Aldus geschiedde. Kisa Gotami kon zoveel mosterdzaad krijgen als zij wilde, maar aan de voorwaarde kon niemand voldoen. Iedereen die zij sprak had al eens een familielid, grootmoeder, vader, zus of kind verloren. Zo kwam Kisa Gotami tot het besef dat zij niet de enige was die met de dood geconfronteerd werd en dat er al meer mensen gestorven waren dan dat er leefden. Waarschijnlijk heeft de Boeddha haar dit gezegd: "U dacht dat alleen u een kind had verloren; de wet van de dood luidt dat bij alle levende wezens niets blijvend is." Door dit besef hield de gehechtheid aan haar zoontje op; ze begroef hem en keerde terug naar de Boeddha.' Ik las ergens als commentaar op dit verhaal dat de Boeddha eigenlijk valse hoop geeft aan Kisa Gotami. Hij stuurt haar weg om

mosterdzaad in de wetenschap dat aan de situatie niets te veranderen valt. Hij kan haar zoontje met of zonder mosterdzaad, nooit terug tot leven wekken want die macht heeft hij niet. Hij is maar een mens en geen god. Wat hij wel kan, is haar iets bijbrengen door haar dit zelf te laten ervaren. En dat is iets waar de Boeddha telkens op wijst: 'Ga niet voort op de woorden van een ander, maar ervaar het zelf.' Woorden (van een ander) kunnen nooit de eigen ervaring vervangen.

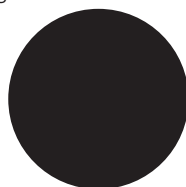
Stel dat de Boeddha de waarheid van vergankelijkheid aan haar had verteld, dan zou ze hem misschien wel, maar misschien ook niet geloofd hebben en was zij verder gegaan met haar nutteloze zoektocht. Maar nu had ze het besef van vergankelijkheid zelf ervaren en kon ze vrede nemen met de dood van haar kind. Het boeddhisme leert dat deze klik in het eigen denken vanuit onszelf moet komen. In plaats van: 'Waarom moet *mij* dat nu overkomen?' is er een verschuiving nodig naar: 'Waarom zou mij dat *niet* overkomen? Het overkomt zovelen, over de hele wereld; waarom zou *ik* hierop een uitzondering zijn?'

Op de site van een boeddhistische coach lees ik: 'Pijnlijke gebeurtenissen, verliezen, ruzies, moeilijke situaties uit het verleden kun je niet loslaten door je "verstand te ge-

bruiken”. Ons verstand kan zelfs in de weg staan om onze tocht verder te zetten, om zorgeloos te genieten van een sprankelend leven.’ (coachjan.be)

Ik realiseer me dat ik nog altijd rondloop met mijn kind in mijn armen, op zoek naar iemand die het levend kan maken, vragend om een handje mosterdzaad... nog steeds bezig mezelf te belemmeren in het loslaten en in dat ‘zorgeloos genieten’.

Zo zie ik mezelf bijna vijftig jaar later terug in de spiegel van het verhaal dat ik destijds bewonderde en dacht te begrijpen. Het verhaal dat gaat over de waarheid van vergankelijkheid, die je werkelijk moet ondergaan om tot inzicht te komen. Het heeft een mensenleven geduurd en gekost voor ik ook maar in de buurt van dat inzicht kwam.

Epiloog

Het is enkele dagen na Davids begrafenis. Gelukkig krijgen we nog steeds veel bezoek. Op een avond komt een vriend langs om na te praten over de begrafenis. Dan zegt hij ineens: ‘Ik droomde vannacht dat ik in een boekwinkel een boek over David zag liggen, met jouw naam erop.’ Ik kijk hem aan. Moet er op dat moment werkelijk niet aan denken. Behoorlijk voorbarig. Maar toch... Niet lang daarna begin ik blogs te schrijven over David, over zijn dood, over onze rouwarbeid. In de loop van de tijd blijken mijn blogs meer mensen te bereiken dan ik voor mogelijk hield. Ik krijg veel reacties, ook van ouders met jonggestorven kinderen die me vragen vooral door te gaan, omdat de blogs ook hen helpen bij hun rouwarbeid. Ik besluit door te schrijven tot en met 4 april 2016.

David is dood en mijn blogs verhalen over een jaar lang zoeken naar houvast, terugvallen, opkrabbelen, intense vermoeidheid, willen begrijpen wat niet te begrijpen is: rouwarbeid. Het is de eenzaamste weg. Ondanks alle steun. Als er al een conclusie uit dit afgelopen jaar te trekken is, dan is het dat het leven doorgaat.

Zoals de stad terroristische aanslagen absor-

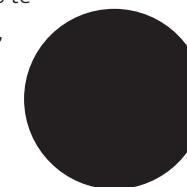
beert, New York na 9/11, Parijs na Bataclan, zo heeft ten slotte het leven Davids dood geabsorbeerd. Maar niet verworpen. De rivier van het leven stroomt verder en, hoe ongelooflijk ook, ik ben in staat om mee te stromen. Het leven dat de dood absorbeert. Maar niet verwerpt of ontkent. Het verdriet blijft bestaan in de bedding van het leven.

De woorden die ik sprak op Davids begrafenis lezen nu als het begin- en eindpunt van mijn droevige tocht van 4 april naar 4 april:

‘Volgens het boeddhisme gaat de ziel niet dood. Die leeft voort in een eindeloos proces waarin niets toevallig is, waarin alles met alles is verbonden. Zoals de moleculen in een druppel water. Zoals druppels eeuwenoud water in de zee. De ziel is een watermolecuul op een eeuwige reis waarvan de route wordt bepaald door krachten groter dan wijzelf.’

Han van Wel

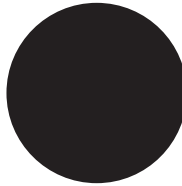
Huizen, Noord-Holland, april 2016

Dank:

Daniëlle Warnier *Davids stiefmoeder*
 Daniël *Davids broer*
 dr. Bastiaan de Galan *internist, diabetes-
 specialist Radboudumc, Nijmegen*
 Dispuut Borgia *(LANX) Davids tweede thuis,
 fantastische mannen onder leiding van
 toenmalig preses Joris de Bie*
 Philip van den Brink
 Alle vrienden van de FeBo
 Jim de Jong
 Nicolette Brands
 Annette Bienfait
 Peter en Lida Warnier
 Dick Berckenkamp
 Els Ottenhof
 Michiel Kok en Renate Wijma

Eugenie Brands
 Dolf Weverink
 Joyce van Helden
 Jaap Kraaijenhagen
 Mark Klijsma
 Nienke de Wit
 Kristel Broers
 Christian Hoijtink
 Budget Energie
 Pieter Nijhof
 Reinoud van Hasselt
 Liet Loudon
 Marinke van Zandwijk
 Bob, *hond*
 En al Davids vrienden en
 vriendinnen!

*Mark Rothko in his East Hampton Studio
 1964, Photograph by Hans Namuth
 Courtesy Center for Creative Photography,
 University of Arizona © 1991 Hans Namuth
 Estate*

Bij de keuze van een aantal foto's zijn wij uitgegaan van afbeeldingen die met een telefoon zijn gemaakt: de emotionele momenten wogen voor dit boek zwaarder dan de technische kwaliteit.